

פרשת "פנחס"

מאת מיכאלה קלי

הפרשה הקודמת הסתיימה ברצח.

זמרי – נשיא בית אב, דמות עם מעמד ציבורי גבוה – מפר בפומבי את דבר אלהים, שהוא החוק הקובע עבור החברה שבה הוא חי. פנחס – כהן, עובד ציבור – מחליט לפעול מחוץ למערכת שבה הוא עובד ומחוץ למערכת המשפט. גם הוא פועל בניגוד לחוק הקובע עבור החברה שבה הוא חי, והורג את זמרי ואת כזבי.

למעשה של פנחס יש שתי תוצאות מיידיות. הראשונה מתוארת בפרשה הקודמת – המגפה נעצרת. התוצאה השנייה נאמרת בפרשה שלנו – אלהים מעניק לו ברית שלום. הסיטואציה הזו מעט מביכה אותי, כי פשט הדברים מעניק לפנחס פרס על מעשה של קנאות.

יש כמה זוויות מבט נוספות.

מהכיוון של זמרי עולה הנושא של אדם במעמד ציבורי גבוה: אדם כזה צריך להיזהר. לא לתת לכוח להשחית אותו, לא לחשוב שהוא מעל החוק, ובעיקר לזכור תמיד שהוא דוגמה. כל מעשה שלו יכול להוביל עם שלם – קבוצה שלמה, קהל שלם – לאסון. אדם במעמד כזה ראוי שיזכור את ההפך – את הכוח להיטיב. לבחירות שאנחנו עושים יש תמיד השפעה על הסביבה שבתוכה אנחנו פועלים, לטוב ולרע.

מהכיוון של פנחס עולה הדילמה של התנגשות בין ערכים, ואיך ראוי שהפרט – היחיד – יפעל במצב כזה. כמה נחישות נדרשת לאדם כדי לקום ולעשות על דעת עצמו מעשה קיצוני של הרג. להפר את החוק למען החוק. איך קובעים את ההיררכיה בין חוקים לבין ערכים? מה חשוב יותר? לא תרצח – או לא תנאף עם גויה מחשש הסתה לעבודה זרה או בגידה? אולי אין תשובה אחת? אולי זה תלוי במצב המדיני והביטחוני והפוליטי הספציפי של העם ברגע נתון?

זמרי הפר חוק. פנחס הפר חוק אחר כדי להעניש את זמרי על הפרת החוק. באותה נקודת זמן, ובחכמה שבדיעבד, פנחס נחשב לגיבור. המעשה שלו חולל שינוי עמוק והביא לתיקון. ומה היינו חושבים אילו נשאלנו מראש, רגע לפני שהוא לקח את הרומח? האם גם אז היינו מעודדים אותו וקושרים לו כתרים? חוגים מסוימים בחברה הישראלית קושרים כתרים גם ליגאל עמיר על הנחישות שבה פעל על דעת עצמו, מתוך קנאות אידאולוגית

ומתוך אמונה שלמה שהוא עושה את הדבר הנכון. מתי נכון ליחיד לקום נגד החברה שבה הוא חי, נגד המערכת, נגד החוק, ולפעול לפי צו מצפוננו?

באופן מסורתי, הקהילה שלנו מתייחסת בשבת הזו לבוגרי התיכון, בני ובנות שמונה-עשרה שעומדים להיות חיילים. כמה נחישות תידרש להם בפעילות מבצעית? האם יעזו לשאול את עצמם איזה חוק הם משרתים? איזה חוק גבוה יותר – הפוליטי? צו השעה המדיני והביטחוני? המוסר האנושי? הציווי האלוהי? מרגע שהצבא נותן להם נשק, מרגע שהצבא נותן להם סמכות, הוא נותן להם עמדת כוח. איך הם ישתמשו בו?

בפסק הדין בפרשת כפר קאסם בית המשפט העליון דיבר על החובה לסרב לפקודה בלתי חוקית בעליל, כזו שדוקרת את העין ומקוממת את הלב. בדברים האלה כיוון בית המשפט העליון לחוק מוסרי עליון. האם יהיה לילדים האלה שבריר שנייה לחשוב על הדברים כשהם נמצאים בשטח, כשהסמכות האפקטיבית היא מפקד שמבוגר מהם בשנה? האם אפשר לראות את התמונה הגדולה במצב כזה? האם תמיד יש תשובה נכונה? תשובה כלשהי?

אבל למה ללכת כל כך רחוק – מדי יום אנחנו צריכים לבחור בין אפשרויות שיש להן משמעות ערכית, ואפילו קטנה וסמלית. נדמיין לרגע יום שיש אחר הצהריים, אמצע החורף, וגשם כבד יורד כבר כמה שעות. אני לבד אצל אמא שלי הזקנה, הסיעודית. אחי, שאמור להגיע בזמן כדי שאני אוכל ללכת לבית הכנסת, מצלצל מהדרך ומודיע שבגלל הגשם והכבישים הפקוקים הוא יאחר בחצי שעה. ברור לי שבמזג האוויר הזה יהיה קשה מאוד לסגור מניין לקבלת שבת בבית הכנסת. אם אני לא אלך לבית הכנסת, אולי לא יהיה מניין. אם אני אלך לבית הכנסת, אמא שלי תישאר לבד במשך חצי שעה עד שאח שלי יגיע. החלטה קטנטונת, פיצפונת, חסרת משמעות לאף אחד חוץ ממני; בחירה שיכולה להשתנות בפעם הבאה שיירד גשם כבד בערב שבת. ספק אם אפשר לומר שיש כאן תמונה גדולה, וכנראה שאין תשובה נכונה.

נדמה לי שאי-הנוחות של פרשת פנחס היא חלק מהמסר: אנחנו תמיד בסימן שאלה, תמיד בחוסר ודאות, מתלבטים בין כמה אפשרויות שלכל אחת מהן יש משמעות ערכית – ואפילו קטנה. אולי חלק מהמסר הוא שלכל הפחות אנחנו צריכים להיות ערים למשמעויות של הבחירות וההחלטות שלנו.

ועוד לא דיברנו על חולשת הרצון ועל אזור הנוחות האישית: לא בא לי לצאת החוצה בגשם ולהירטב. אין לי כוח לנסוע להפגנה בתל-אביב אחרי יום עבודה. למה שאני אתרום

מהכסף שלי. יותר נוח לציית להוראות. להפנות את המבט הצדה ולהתעלם ממה שקורה סביב... אולי פנחס קיבל את הפרס לא בגלל הקנאות אלא בגלל הנכונות שלו לצאת ממתחם הכוהנים המוגן, עם סדר היום הקבוע והפעולות המוכרות. אולי גם זה מסר של הפרשה: שנצא מאזור הנוחות האישית וננסה לראות את התמונה הגדולה, את המשמעות הערכית של הדברים.

ואני חוזרת למילים של הפרשה, שלפיהן הקנאות של פנחס היא שזיכתה אותו בברית שלום מאלהים. גם חכמי התלמוד לא הרגישו נוח עם הפרס הזה. הם הציעו פרשנות שלפיה זקני העם רצו לנדות את פנחס – וברכת השלום הייתה הדרך של אלהים להגן עליו, כי בסופו של דבר המעשה שלו היה לרצון אלהים ויצר תיקון. אם כך, הברית נועדה להגן על פנחס ולשמור אותו בשלום. כמו את קין.

לפי הפרשנות הזו, ברית השלום היא חכמה שבדיעבד. זוהי הגנה על המעטים מבינינו שיקומו ויעשו את הדבר הנכון בזמן הנכון, אפילו אם זה מעשה לא חוקי – אבל למען ערך עליון וראוי – בתקווה שבסופו של דבר, בדיעבד, לפעמים רק אחרי שנים, יתברר שהם עשו את הדבר הנכון.

קשה להיות יהודי...

בכל תפילה אנחנו מבקשים שלום ממנו, העושה שלום במרומיו. לכל אורך התפילה אנחנו מבקשים שלום ומקווים שיברך אותנו בשלום. מדי יום אנחנו מברכים זה את זה בשלום. אולי ברכת השלום היא איחולים או תקווה שהיום נעשה את הדבר הנכון. שכמו פנחס נצליח לראות את התמונה הגדולה, מעבר לד' אמותינו. שבניגוד לזמרי, נזכור את האנשים שעלולים להיפגע – או להרוויח – ממה שאנחנו עושים. הרי במעגלים הקטנים שלנו כל אחד מאתנו הוא נשיא וכל אחד מאיתנו משפיע – על המשפחה, על הילדים, על האנשים שאנחנו עובדים איתם, על הבוסים שלנו, על החברים שלנו. הלוואי שנזכה לעשות את הדבר הנכון.

שבת שלום! ☺